

چرا شب قدر دقیقا مشخص نیست؟

یکی از آثار عمیق و ماندگار در تفسیر قرآن کریم، مباحث قرآنی سلسله جلسات استاد شهید مرتضی مطهری است که اکنون با نام «آشنایی با قرآن» در دسترس است.

یکی از آثار عمیق و ماندگار در تفسیر قرآن کریم، مباحث قرآنی سلسله جلسات استاد شهید مرتضی مطهری است که اکنون با نام «آشنایی با قرآن» در دسترس است.

این متفکر شهید در تفسیر سوره مبارکه قدر، انسان و اعمال او را موجب فضیلت یافتن زمان و مکان می‌داند و نه برعکس: زمان‌ها به واسطه انسان کسب فضیلت می‌کنند؛ یعنی همین قدر که زمانی را برای عبادت قرار دادند و مردمی در آن وقت عبادت کردند و انسان در زمانی عبادت می‌کند که دیگران هم عبادت می‌کنند و همه این آهنگهای عبادت با یکدیگر به آسمان بالا می‌رود، این عبادت فضیلت دیگری پیدا می‌کند.

وی حتی شب قدر را نیز شب انسان کامل و به سبب وجود او شبی دارای فضیلت می‌داند: حال بیابیم سراغ لیلۃ القدر. اولاً آیا این شب قدر که از هزار شب بالاتر است یک شب در عالم بوده و آن همان شبی بوده که قرآن بر پیغمبر نازل شد و دیگر شب قدری در عالم نبوده؟ بعضی این طور گفته‌اند. البته از علمای شیعه کسی نگفته. این حرف به دلیل خود آیه قرآن حرف نادرستی است، که عرض خواهیم کرد. بسیاری از اهل تسنن گفته‌اند شب قدر بیش از یک شب بوده، ولی اختصاص دارد به دوره پیغمبر اکرم؛ تا پیغمبر بود شب قدر در هر سالی بود، پیغمبر که رفت شب قدر هم رفت. این هم حرف بی‌حسابی است. پس شب قدر ادامه دارد. قبل از پیغمبر چطور؟ آیا قبل از پیغمبر شب قدر بوده یا نبوده؟ خود پیغمبر فرمود: هر پیغمبری که آمده شب قدر وجود داشته. بله، یک مسئله هست: آیا قبل از اینکه آدم و پیغمبری روی زمین پیدا شود شب قدر بوده یا نبوده؟ این دیگر محل تردید است. به بیانی که عرض خواهیم کرد [شب قدر شب ولی کامل است در هر زمانی؛ شب قدر یعنی شب انسان کامل].

حال از خود قرآن چه می‌فهمیم؟ اولاً قرآن فرمود: **لَيْلَةُ الْقَدْرِ حَيَّرَ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ**؛ و نفرمود: **لَيْلَةُ الْقَدْرِ كَانَتْ حَيَّرَ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ**؛ (شب قدر بهتر بود از هزار ماه)، در حالی که اگر شب قدر فقط یک شب در زمان گذشته بود باید این طور می‌گفت. بالاتر آنکه بعد از اینکه به صورت ماضی می‌گوید: قرآن را در شب قدر نازل کردیم، یعنی بعد از آنکه نزول قرآن را در یک شب قدر به صورت ماضی بیان می‌کند، به صورت فعل مضارع که دلالت بر دوام و استمرار دارد می‌فرماید: **تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ فِيهَا يَدْنُ رَبِّهِمْ** در این شب فرشتگان و روح به اجازه پروردگارشان به زمین نازل می‌شوند. شبی است که میان زمین و آسمان پیوند و ارتباط برقرار می‌شود، شب برقراری ارتباط میان زمین و آسمان است، آن هم نه یک ملک و دو ملک، بلکه ملائکه فرود می‌آیند و روح فرود می‌آید. می‌فرماید: **171#& فرود می‌آیند**؛ **171#& نه**؛ **171#& فرود آمدند**؛ **171#&؛** کما اینکه در سوره دخان هم فرمود: **171#&؛** **فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ**؛ و نفرمود **171#&؛ فُرِقَ**؛ یا **171#&؛ اُفْرِقَ**؛ یعنی اینجا هم فعل مضارع است: هر امر به هم بسته‌ای از یکدیگر باز می‌شود. این است که ائمه اطهار فرموده‌اند: از اهل تسنن بپرسید قرآن که می‌گوید **171#&؛** در شب قدر ملائکه و روح فرود می‌آیند؛ **171#&؛** به چه کسی فرود می‌آیند؟ آیا ملائکه و روح که فرود می‌آیند به زمین فرود می‌آیند یا بر دل فرود می‌آیند؟ اینها بر دل فرود می‌آیند. **تَزَلَّ بِه الرُّوحُ الْأَمِينُ. عَلَى قَلْبِكَ لِيَتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ.** ملائکه بر قلب انسان فرود می‌آیند. تا انسانی روی زمین نباشد که در این مرحله و دارای آن درجه از کمال باشد که ملائکه بر قلب او فرود بیایند، اصلاً فرود آمدن ملائکه معنی ندارد. این مطلب صد در صد درست است. پس شب قدر شب انسان کامل است.

به همین سبب است که شهید مطهری پاسخی بسیار خواندنی در مورد ابهام در تعیین دقیق شب قدر اعلام می‌کند. وی ابتدا نظر رایج و عام را مطرح می‌کند: حال، شب قدر کدام شب است؟ در روایات تعیین نکرده‌اند که شب قدر [دقیقا] کدام شب است و تعمدی در کار بوده. در راز اینکه چرا شب قدر را تعیین نکرده‌اند، علما حرفها زده‌اند. آیا شب قدر شب نوزدهم است یا شب بیست و یکم و یا شب بیست و سوم؟ یکی از تعبیر در روایات این است که در شب نوزدهم یک سلسله مسائل تعیین می‌شود، بعد در شب بیست و یکم اینها ابرام می‌شود و بعد در شب بیست و سوم به مرحله امضا می‌رسد.

اما سپس به نظر بسیار عمیق و قابل تامل خود هم اشاره می‌کند: احتمال دیگر در علت تعیین نکردن شب قدر این است که شب قدر هر سال به آن امام تعلق دارد و بستگی دارد به وضع امام در آن سال؛ یک سال ممکن است امام در شب نوزدهم دوره اش را به پایان برساند و در این شب نزول ملائکه بر او بشود، و سال دیگر ممکن است در شب بیست و یکم یا بیست و سوم. علی الظاهر از شب نوزدهم زودتر نمی‌شود و این کار بالاخره یا در شب نوزدهم یا در شب بیست و یکم و یا در شب بیست و سوم صورت می‌گیرد.